

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש הסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
 לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשצב

ערב שבת-קודש
 פרשת האזינו / שובה
 ז' בתשרי ה'תש"ע

יוצא לאור על-ידי
 מכון ליובאוויטש שעל-יד
 צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מצוה. אם טעה והריח, לא יברך על הריח¹⁴⁶.
 סדר אגירת הלולב:

מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יום-
 טוב¹⁴⁷. הרבי נהג לעשות זאת אחר חצות היום¹⁴⁸. גם
 כשיום א' דחג-הסוכות חל בשבת, כבשנה זו, אגד
 הרבי את הלולב בערב שבת-קודש¹⁴⁹.

המהדרים - אוגדים בעצמם את הלולב.
 אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי
 ערבות. אבל מנהג חסידים מקרמתי-דנא להוסיף על
 שלושה הרסים. ו"כל המרבה - הרי זה משובח".

בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף
 על שלושה הרסים - על-כל-פנים עוד שלושה,
 כנגד השלושה שמן-הדין¹⁴⁹ וגם ההוספות בהרסים
 מתחלקות בשווה לצדדים¹⁵⁰.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות ולהרסים
 ('קושיקלר'), אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב.
 הרבי הורה להכין את כל הטבעות קודם שמתחילים
 לאגוד את הלולב¹⁵¹.

ההרסים - אחד מימין הלולב (כאשר שידרת
 הלולב היא מול פני האוגד), אחד משמאלו ואחד
 באמצע, נוטה קצת לצד ימין. והערבות אחת מימין
 הלולב ואחת משמאלו¹⁵².

משתדלים שהערבות לא ייראו כל-כך.
 קצותיהם התחתונים של הלולב, ההרסים והערבות
 מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיבלוט הלולב
 מלמטה¹⁵³.

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים
 ששתי הכריכות יהיו מכוסות בהרסים ובערבות, וגם,
 על-כל-פנים מקצת, הכריכה העליונה.

בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן¹⁵⁴),
 אוגד את הלולב, ההרסים והערבות ביחד על-ידי
 שלוש כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות
 בתחום טפח אחד. נמצאו סך-הכול חמש כריכות.

רצוי לקנות לכל אחד מהבנים מגיל שש ומעלה
 ארבעת המינים כשרים כהלכתם¹⁵⁵ (וכמובן שלא לה
 שלאחר הבר-מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים).

יש לאחסן את הלולב ומינוי בצורה טובה, ובפרט
 שבשבת אסור גם להוסיף מים בכלי שבו נמצאים
 ארבעת המינים¹⁵⁶. יש מעדיפים להוציא בכל פעם את
 ההרסים והערבות מכריכתן עם הלולב אחרי התפילה
 (והמבצעים), ולאחסנם יבשים בתוך נייר-אלומיניום
 בתחתית המקרר.

153 'אוצר' ס"ע רפה מהנהגת הרבי, וע"ש מקור לזה מסיוד
 אדמוה"ו.

154 שם עמ' רפז אות ע.

155 ראה שו"ע סי' תרנ"ז ונו"כ. קצות החושן סי' רמא
 ס"ק ד. שו"ת אגרות-משה או"ח ח"ג סי' צה. חנוך לנער פכ"ה,
 וש"נ.

ולמחות צריך שתהיה בבית או בבית-הכנסת ערכה אחת של
 ארבעת המינים לקטנים, והם יקנו זה לזה, בתנאי שהם מעל
 גיל 6. בלית-ברירה, יש לסמוך על כך שיברכו על לולב שאול,
 אבל אין לתת להם (במתנה ע"מ להחזיר) ערכה המיועדת
 לגדולים, כי אז לא יוכל גדול שאחריהם לברך עליה.

156 שו"ע סי' תרנ"ד. שו"ע אדמוה"ו סי' שלו סי"ז.

146 טושו"ע סי' תרנ"ג ונו"כ. סדר ברה"נ פי"א ס"ח.

147 'אוצר' עמ' רפד.

148 ואף שבארה"ק ניתן לעשות זאת במוצאי יום-טוב ללא
 חשש תלישה וחיתוך, כי אצלנו הוא חול-המועד - הרי גם
 אצלנו יש עניין רוחני באיגוד הלולב לפני יום-טוב, כיוון שבו
 נוצר קשר בין הלולב לסוכה (כנסמן ב'אוצר' עמ' רפג).

149 'התועודות' ששנ"ב ח"א עמ' 76. וראה 'אוצר' עמ' רפד.

150 ראה 'אוצר' שם אות סב.

151 'אוצר' עמ' רפה.

152 סידור אדמוה"ו.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
 ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
 בני הרה"ח ר' שלום ישע' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ז' בתשרי ה'תשע"ט – י"ד בתשרי ה'תש"ע

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ז' בתשרי	הלכות תרומות פרק ז-ט.	הל' שבת פרק כ.	מל"ת קלג. קלד.
ש"ק	ח' בתשרי	פרק י-יב.	פרק כא.	מל"ת קלה. קלו.
א'	ט' בתשרי	פרק יג-טו.	פרק כב.	מל"ת קלז.
ב'	י' בתשרי	הלכות מעשר... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק כג.	מ"ע קכז.
ג'	י"א בתשרי	פרק ז-ו.	פרק כד.	מ"ע קכז.
ד'	י"ב בתשרי	פרק ז-ט.	פרק כה.	מ"ע קכז.
ה'	י"ג בתשרי	פרק י-יב.	פרק כו.	מ"ע קכז.
ו'	י"ד בתשרי	פרק יג-יד. הלכות מעשר שני ונטע רבעי... בפרקים אלו. פרק א.	פרק כז.	מ"ע קכז. קכח. מל"ת קנב.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**	זמן זריחה	זמן יציאת תפילין	זריחה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
ו', ז' בתשרי	4:31	5:19	5:40	6:35	9:30	12:32	1:02	6:33.3	6:58
ש"ק, ח' בתשרי	4:31	5:19	5:41	6:36	9:30	12:32	1:02	6:32.0	6:56
א', ט' בתשרי	3:32	4:20	4:42	5:36	8:30	11:31	12:01	5:30.7	5:55
ב', י' בתשרי	3:33	4:21	4:42	5:37	8:30	11:31	12:01	5:29.4	5:54
ג', י"א בתשרי	3:34	4:21	4:43	5:37	8:30	11:31	12:01	5:28.0	5:52
ד', י"ב בתשרי	3:34	4:22	4:43	5:38	8:30	11:30	12:00	5:26.7	5:51
ה', י"ג בתשרי	3:35	4:23	4:44	5:39	8:30	11:30	12:00	5:25.5	5:50
ו', י"ד בתשרי	3:36	4:23	4:45	5:40	8:31	11:30	12:00	5:24.2	5:49

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ו בסידורו (וסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה בכמו ארבע מינוטיים" (לשון אדה"ו שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	חדח"נ	צה"ש	חדח"נ	צה"ש	חדח"נ	צה"ש	חדח"נ	צה"ש
האזינו - שובה	5:56	7:07	6:11	7:09	6:02	7:08	6:14	7:10
יום-הכיפורים	4:54	6:05	5:09	6:06	5:00	6:06	5:11	6:07
חג-הסוכות	4:47	5:58	5:02	6:00	4:53	5:59	5:05	6:01

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש-שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרנוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

יום שישי

י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

מרבכים בצדקה בערב סוכות.

עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי חג' לחג-הסוכות לאלו הנצרכים (כדומה ל'מעוץ חייטים' לחג-הפסח)¹³¹. וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות 'לכם'), ומה טוב להשתדל שלכל אחד ואחד תהיה סוכה משלו¹³².

לפי הוראת הרבי, יש לקרוא אחר הצות את ההפטרות של מחר¹⁴⁰.

בניית הסוכה:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר (מהוריי"צ) וכן אאמו"ר (הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי-יצחק) לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה¹³³. אם כי מסופר שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו, על-ידי זריקת כמה ענפים של סכך.

מכיוון ש"תשבו כעין תדורו" - צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיצא בזו 'מצווה בו יותר מבשלו'¹³⁴.

אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא, אלא אפשר להסיר את הגג ולהניח סכך¹³⁵.

עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות¹³⁶.

מרבכים בסכך¹³⁶. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך: "סמיך יותר! עוד יותר סמיך!"¹³⁷. וכדי "שיהיו כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליעור נקב שיוכלו לראותו בערו¹³⁸ (המכסים את הסוכה מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אם יש חלל טפח ביניהם, או שהוא מתחתיו אפילו אין ביניהם חלל טפח¹³⁹, ידאגו שישאר (מחוץ

131 לקוטי-שיחות ח"ד עמ' 369.

132 'התועודיות' תשמ"ט ח"א עמ' 97.

133 המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

134 לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 267.

135 אג"ק ח"ב עמ' סו.

136 ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן בסתם נלקח משם.

137 'לשמע און' עמ' 20.

138 'התועודיות' תש"ג ח"א עמ' 164.

139 כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח אינו נחשב לאוהל (עייני

לחלק המגולל) טפח פרוס לפני החג, כדי שיהיו מותרים לפתוח את המכסה כשנכנסים לסוכה בחג.

אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה¹⁴⁰.

אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הרפנות¹⁴¹.

בסוכת 770 (ובשאר הסוכות שבשכונת) רגילים לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של הרפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרכות בזו) ותו לא¹⁴².

ארבעת המינים:

אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא.

קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן, להדר לברך על אתרוג מקלבריה¹³⁶. גם בימינו, שיש אתרוגים משתילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש להשתדל לברך על האתרוגים מקלבריה¹⁴³.

מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקדקים שיהיה מקצתו ירוק¹⁴⁴.

לוקחים לולב שאין עליו כפופים (הכפופים מכונים 'קנעפלאך' /'כפתורים').

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הקפיד שהשדרה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן-הצד קצת; לולב ישר; שאינו רק; ושעליו מחוברים בקליפה מאחורי השדרה.

הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת הרבי¹⁴⁵.

בחג הסוכות (וגם בשבת שבו) אסור להריח בהרס שבלולב. וטוב להימנע גם מלהריח באתרוג של

שו"ע אדמו"ר סי' תר"מ ס"י, אך מתחתיו אסור אפילו כשאין חלל כלשהו, כדעת ה'לבושי שרד' שם (שו"ע"ר שם, ודלא כמ"ש המשנה 'ברורה שם ס"ק כה בשם הפריימגדים).

140 ספר-המנהגים. אבל הבונים סוכתם בגינה, חובתם להכין לה רצפה מיוחדת, לבל ייכשלו בהשקיה בשבת ויו"ט (ראה שו"ע אדמו"ר סי' שלו ס"ט).

141 ספר-המנהגים, 'אוצר' עמ' רסז, וש"ג הטעם.

142 אך בן אג"ש בארה"ק נפוץ תלתל סדינים לבנים מסביב, ותמונת הרבי. וצ"ע.

143 אג"ק ח"ג עמ' קי וחלק י' עמ' צה.

144 ולכאורה אם יש אפשרות עדי"מ לקנות צהוב רק עם כתימ"עלים ('בלעטלאך') שהזרירות מהם היא רק הידור-שלייפי, יש להעדיף את הצהוב. ולפלא שרבים מאג"ש אין מקפידין ע"ז, ובפרט שאף הקונים אתרוג (מקומי) בימים האחרונים, יכולים למצוא צהובים לרוב.

145 'אוצר' עמ' רעא.

כל אחד יכול לשוב מאהבה - וברגע אחד!

ראיה על-פי נגלה מזה שרשע גמור שקידש על מנת שהוא צדיק גמור, שתשובתו היתה תשובה מאהבה • כיוון שהריחוק עצמו הוא הפועל את הצימאון לשוב מאהבה, נהפכים הזדונות לזכיות, ואילו בתשובה מצד פנייה אחרת - נשאר מהם רושם כשגגות • הכלי לאהבת ה' בלי גבול - אהבת-ישראל וצדקה ללא כל חשבונות • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

במשך השנה יתבטלו לגמרי (ולא יישארו אפילו שגגות) - לא מספיקה תשובה מיראה (שמתאימה לימי הרחמים והסליחות וימי התשובה שנקראים "ימים נוראים", על שם העבודה במידת היראה¹), שעל-ידיה נעשים הזדונות כשגגות, אלא צריכה להיות תשובה מאהבה, שעל-ידיה נעשים הזדונות כזכיות.

וכיוון שכל אחד ואחד מישראל מבקש ומקבל מהקב"ה שנה טובה ומתוקה בכל הפרטים, משום שאין עליו עבירות כלל, אפילו לא בשוגג - על כן צריך לומר, שבכוחו של כל אחד ואחד מישראל להגיע לשלימות של תשובה מאהבה!

ב. ויש להביא ראייה לדבר מפסקי-דין בנגלה דתורה - המקדש את האשה "על מנת שאני צדיק

א. [.] כאשר כל בני-ישראל מבקשים ותובעים וסוף-כל-סוף פועלים הכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה - צריך כל אחד ואחד להיות במעמד ומצב שאין עליו עבירות כלל, אפילו לא בשוגג (שהרי גם שוגג צריך כפרה משום שנקרא חוטא², כמו שכתוב בקרבן חטאת - שבא על שוגג - "והתוודו את חטאתם אשר עשו"³), שאז ראוי הוא לקבל שנה טובה ומתוקה בכל הפרטים.

כיצד יכולים לבוא למעמד ומצב כזה אפילו אם במשך השנה היו עניינים שלא כדבעי למיעבד? - הרי זה על-ידי שלימות התשובה: מצינו בגמרא⁴ שיש ב' אופנים בתשובה: (א) תשובה מיראה, שעל-ידיה "זדונות נעשות לו כשגגות", (ב) תשובה מאהבה, שעל-ידיה "זדונות נעשות לו כזכיות".

ומזה מובן שכדי שהעניינים הבלתי-רצויים יהיו

(1) פרש"י נ"ט ט, ה. שבועות ב, א (ד"ה תולה).

(2) נשא ה, כז.

(3) יומא פו, רע"ב.

נזהרים בזה כמעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי חובת העניין על-ידי דיבור בזה¹²⁶. שנה אחת ראו שהרכי חוזר הביתה במוצאי יום-הכיפורים, ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה¹²⁷.

יום שלישי

י"א בתשרי

מחרת יום-הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג"ט"ס נאָמען)¹⁰¹. משכימים לבית-הכנסת¹²⁸. אין מתענים עד אחר אסרו-חג. וחתן ביום חופתו - בין יום-הכיפורים לחג הסוכות, מתענה¹²⁹.

יום חמישי

י"ג בתשרי

יום ההסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, דור רביעי לנשיאי חב"ד (שנות הנשיאות: תרכ"ו-תרמ"ג), ומנוחתו כבוד בליובאוויטש, באוהל אביו כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק¹³⁰.

(126) סה"ש תשנ"ח ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך

במסיבו' ח"א עמ' רנא, ועוד.

(127) מפי הרה"ח ר' דובער יוניק.

(128) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז שם סי"ד.

(129) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז שם סי"ג, ומג"א סי' תקע"ג ס"ק ב.

(130) תיאור ההסתלקות, ותצלום המצבה (החדשה) בס' 'מי חב"ד' ביום זה. ביאור מעלת היום בשיחות הרבי, הובאו בס' 'הלכות החג בחג' עמ' 53 ואילך.

בהזדמנויות דומות, הציע הרבי לנצל 'עת רצון' כזאת, כדי להוסיף: לימוד פרק משנה, עכ"פ של האות הראשונה מאותיות

השם, לימוד מתורתו של בעל ההילולא; בעבודת התפילה; בנתינת צדקה לענייני בעל ההילולא וממלאי-מקומו; ולקיים התועדויות של שמחה, והחלטות טובות. ואם לא נעשה

הנ"ל או חלקו בו ביום, יש להשלימו בימים הסמוכים (ראה 'תוועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286, והוספות שם עמ' 292.

לקו"ש חכ"א עמ' 276).

אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול ידיהם כנ"ל¹¹⁹. **הבדלה** - י"ן, נר, הבדלה. ומברכים דוקא על נר ששבת (שדולק מערב יום-הכיפורים). ואם אין נר חוץ מזה שבבית-הכנסת, ידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ובבית מדינה עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית-הכנסת. ואם אי-אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית-הכנסת¹²⁰.

כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע היה מדייק (רק בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו¹²¹.

בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים של כוס הבדלה (אלא אם-כן בירכו עליו ברכת המזון), מה שאין כן במוצאי יום-הכיפורים אפשר לתת¹²².

אחרי הבדלה מקדשים את הלבנה - בחגירת אבנט ובסידור (אבל לא-דווקא בטלית וקיטל¹²³), ונכון לרחוץ את הפנים ולנעול נעליים לפני כן¹²⁴.

במוצאי יום-הכיפורים - סעודה חשובה¹²⁵. עריכתה בהרחבה ממשכה גשמיות על כל השנה¹²⁶. טובלים פרוסת המוציא ברבש¹²⁷, אבל על השולחן שמים גם מלח¹²⁸.

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי" עד למחר בברכות-השחר¹⁰¹.

הערב מתעסקים או על-כל-פנים מדברים על-דבר עשיית הסוכה¹⁰¹.

ואמר הרבי: "רוב ישראל - ואני בתוכם - אינם

(119) לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום - לקו"ש ח"ט עמ' 386. לפני קידוש לבנה - לוח כולל-חב"ד (וכן הורה הרבי במוצאי ת"ב, ס' משבחי רבי עמ' 151).

עושים זאת רק כעת, עם תום שעות הצום, ולא לפני ערבית (וכיוון שעסקים בתפילה, א"צ כלל ליטול ידיים אז).

(120) שו"ע אדמוה"ז סי' תרכד סי' ה"ו. [מלשונו (ע"פ המג"א ס"ק ז, ע"ש בלבושי שרד) ברור, שגם בקביעות שיהי"פ חל

בשבת אין לברך על האש כשאינו לו נר ששבת או נר שהודלק ממנו (ודלא כמשנה ברורה סוס"ק ז, ע"ש בשער הציון ס"ק ט).

מדליקים אבוקה, או מדליקים נר ומקריבים את שלהבתו לנר ששבת, ומברכים על שניהם יחד.

(121) 'אוצר' עמ' רמח.

(122) ראה אופני הנהגה שונים ב'אוצר' שם.

(123) לוח כולל-חב"ד.

(124) שו"ע אדמוה"ז שם ס"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו.

וראה 'אוצר' עמ' רנ.

(125) לשמעי' און עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהור"ש"ב נ"ע.

וראה 'אוצר' עמ' רנא.

(גמור) אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו⁶:

כדי להתהפך מרשע גמור לצדיק גמור (שאז קידושו קידושין) - לא מספיק ש"זדונות נעשות לו כשגגות", דכיוון שהשגגות צריכים כפרה לפי שנקרא חוטא, הרי גם לאחר ש"זדונות נעשות לו כשגגות" (ש"לכן אינו נקרא בשם "פושע" ו"מורד" ח"ו), נקרא עדיין בשם "חוטא", ובראי שאינו "צדיק גמור"; ורק כש"זדונות נעשות לו כזכיות" נעשה צדיק גמור.

וכיוון שהעילוי ד"זדונות נעשות לו כזכיות" (שעל-ידי זה נעשה מרשע גמור לצדיק גמור) אינו אלא בתשובה מאהבה, ולא בתשובה מיראה, או לשם איזו פנייה אחרת,

ושהרי הכוונה ב"תשובה מיראה" (בניגוד לתשובה מאהבה שעל-ידיה זדונות נעשות לו כזכיות) אינה ל"יראה" דווקא, אלא גם לכל שאר האופנים בתשובה שאינם מאהבה - כמובן מביאור רבינו הזקן בתניא⁷ בתוכנה של התשובה מאהבה שעל-ידיה זדונות נעשות לו כזכיות: "אהבה רבה וחשיקה נפש שוקק... וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וציה להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא... ולזאת צמאה נפשו ביתר עז... ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו כזכיות הואיל ועל-ידי זה בא לאהבה רבה זו", כלומר, כיוון שה"זדונות" גרמו לו לכוא למעמד ומצב של צימאון גדול ביותר, שזהו עניין התשובה מאהבה, לכן, נעשים ה"זדונות" עצמם ל"זכיות", מה שאין כן בשאר אופני התשובה שאינם מאהבה, תשובה מיראה, או לשם איזו פנייה אחרת, שבהם לא שייך טעם הנ"ל, נעשים הזדונות כשגגות בלבד,

נמצא, שהמשמעות של פסק-הדין שקידושו רשע גמור על מנת שאני צדיק גמור נחשבים לקידושין כיוון שהרהר תשובה, היא - שאפילו רשע גמור יכול להגיע לתשובה מאהבה על-ידי הרהור תשובה בשעתא חדא וברגעא חדא!

6 קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח ס"א.

7 פרק ז. וראה לק"ש ח"יז ע' 187 ואילך.

ג. ויש להוסיף, שכשם שמצינו בנוגע לבעל המקדש את האשה ("על מנת שאני צדיק גמור כו'") - מצינו על דרך זה גם בנוגע לאשה המתקדשת: המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים או מומים - "הלכה אצל חכם והתירה (מן הנדרים) מקודשת, אצל רופא וריפא אותה (מן המומין) אינה מקודשת, מה בין חכם לרופא, חכם עוקר את הנדר מעיקרו (נמצא כמי שלא היה עליה בשעת קידושין), ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא" (אבל עד עכשיו היו עליה, נמצא שבשעת תנאי הקידושין הטעתו)⁸.

ועל דרך זה בנוגע לקידושין בין הקב"ה וכנסת ישראל - שכאשר הקב"ה מקדש את כנסת ישראל על מנת שאין עליה עבירות (כמו נדרים ומומים), אזי לא מספיקה תשובה מיראה, שעל זה נאמר "ארפא משובתם", "משמע מכאן ואילך כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו"⁹ (כמו "אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת", כיוון ש"רופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא"), אלא צריכה להיות תשובה מאהבה דווקא, שעל-ידיה "נעקר עונונו מתחילתו"¹⁰ (כמו "אצל חכם והתירה מקודשת", כיוון ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו"), וטעם הדבר, לפי שבתשובה מיראה "זדונות נעשות לו כשגגות", ששוגג צריך עדיין כפרה ותיקון, ובמילא "מקצת שמו עליו", מה שאין כן בתשובה מאהבה, ש"זדונות נעשות לו כזכיות", לא נשאר שום רושם כלל, ועד שלא שייך אפילו לומר "ארפא משובתם", כיוון שאין כאן "משובה" כלל, כי אם "זכיות" בלבד.

וכאמור, בעניין זה אין צורך באריכות זמן ועל דרך מאמר רבינו הזקן¹¹ בנוגע לקביעות בלימוד התורה, ש"קביעות" היא לא (רק) בזמן, אלא בנפש, שכן, בשעתא חדא וברגעא חדא, יכולים - על-ידי "הסתכלות החזקה" (כלשון כ"ק מו"ח ארמו"ר במאמרו¹²) - להתהפך מן הקצה אל הקצה, ולבוא

8 כתובות עד, רע"ב (ובפרש"י).

9 הושע יד, ה. יומא פו, סע"א.

10 פרש"י יומא פס.

11 לק"ד ח"א ז, א. וראה גם סה"מ תשי"א ריש ע' 242. ועוד.

12 ד"ה כי קרוב תרפ"א פ"ו - ש"ל בקונטרס ח"י אול (סה"מ תשי"א ע' 335), ולאח"ז בסה"מ תרפ"א ע' שלח.

אחרי התקיעה¹⁰⁴.

בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תתקבל שאחריה, אומרים "לעילא ולעילא מכל"¹⁰⁵. בנעילה אומרים "חתמנו" (כתפילה וב'אבינו מלכנו', במקום "כתבנו"), "וחתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום "ניזכר ונכתב").

אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום¹⁰⁶.

בפיוט "ה' ה' - אזכרה אלקים ואהמיה", כמדומה שאומרים י"ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון בין בית לבית)¹⁰⁵.

כ"ק ארמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו" נמשך למעלה¹⁰⁶.

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול¹⁰⁷. באמצע קדיש תתקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא ואמרו אמן, מנגנים מארש נפוליון¹⁰⁸, ואחר-כך תוקעים תקיעה אחת¹⁰¹.

מעיקר הדין, מותר לתקוע אפילו בין השמשות¹⁰⁹. אבל כמה פעמים אירע בבית-המדרש של כ"ק ארמו"ר נשיא דורנו, שהש"ן סיים תפילת נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק ארמו"ר בניגון "אבינו מלכנו" וניגון מארש נפוליון עד צאת הכוכבים¹¹⁰. ומאחר שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום, יש להזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת הכוכבים (בת"א: 5:54. צאת היום כלה, כי אם "זכיות" בלבד.

104 ספר-המנהגים עמ' 64. לוח כולל-חב"ד.

105 כן מסר הרה"מ ח' דה'אוצר'. מאידך, הרה"ח ר' נחום שי' פקלן (המשמש כ"ש"ץ בבית חיינו) מסר, שאומרים הי"ג מדות גם כ'פזמון' בין בתי הפיוט, ולכן נשאר כך במחזור החדש ש"ל בשנים האחרונות בנ"י. וצ"ע. וראה לעיל הערה 102.

106 סה"מ תרפ"ז ס"ע כא. ובלקו"ד ח"א דף נטא איתא מהאי-טעמא לעשות אתנחתא אחר תיבת 'ואוצרך'.

107 ספר המנהגים (שו"ע אדמוה"ז סי' תרכ"ס"ה, כדעת הרמ"א שם). וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל-חב"ד מזכיר 'נשיאת כפיים' (כדעת השו"ע וכו' ומנהג ירושלים, אף שבפועל בין אנ"ש גם בירושלים ת"ו אין מספיקים זאת. וראה נטעי בגריאל ר"פ סה).

108 ספר-הניגונים, ניגון קע.

109 שו"ע אדמוה"ז סי' תרכ"ס עינף יא.

110 'אוצר' עמ' רמב, והוא מלוח חב"ד תשנ"ג.

מוצאי יום-הכיפורים:

כתב כ"ק ארמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ן במוצאי יום-הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב ואם' - לא ראיתי. ובבית-הכנסת כאן אין נוהגין כן"¹¹¹.

תפילת ערבית¹¹² והברלה - בקיטל וטלית, אבל בכובע, והטלית על הכתפיים¹⁰¹.

מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט' אינו חוזר¹¹³, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים' פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'וכתבנו בספר החיים' - גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת נדבה¹¹⁴.

במוצאי יום-הכיפורים אומרים: 'גוט יום-טוב'¹⁰¹. ובליובוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת¹¹⁵.

"מי שכבה נרו ביום-הכיפורים... תקנתו שידליקנו שוב במוצאי יום-הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום-הכיפורים, לא הוא ולא אחר, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא"¹¹⁶.

צום יום-הכיפורים הוא כ"ו שעות¹¹⁷, ויש להקל בוה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות¹¹⁸.

קודם הברלה וקידוש לבנה צריך לטול ידיו שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם הכוהנים, שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק הזרוע, אף

111 אג"ק ח"ג עמ' רכ.

112 המתפלל במניין מנוסח אחר, ומייד אחרי 'תתקבל' מתחילים ערבית - לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין כאלוקינו', ועליו, 'אל תירא' ואך צדיקים, וט' פרקי התהילים, ורק אחר-כך יתחיל להתפלל ערבית - למרות שעל-ידיה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו' לברכות ק"ש (ראה שו"ע אדמוה"ז סי' נד ס"ג. משנ"ב סי' רלו ס"ק א). זאת ע"פ מנהגו שאין "מהפכן הצניעות", וק"ו כאן, שהרי תפילת ערבית שייכת כבר ליום הבא.

113 שע"ת סי' קיח ס"ק א. דה"ח סי' לג. מו. עב.

114 קצה"ש סי' כא ס"ד ובבדה"ש שם ס"ק ט.

115 סה"ש תרצ"ז עמ' 155 (כאחד מהמנהגים המקובלים, שיש להם יסוד").

116 שו"ע אדמוה"ז סי' תרי ס"ח.

117 סה"ש תש"ה עמ' 21.

118 אג"ק ח"י עמ' רצז (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע בו אחר תיבת "שלדידי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרב).

אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת, אך אינו אומר 'יזכור'.⁹³ אחר-כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר שמות יכול לומר "אב הרחמים".⁹⁴ אם יש מילה בבית-הכנסת, מלים קודם 'אשרי'. ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאימורים "בדמיך חיי". אם המילה מחוץ לבית-הכנסת - יחזירו את ספר-התורה לארון הקודש לפני שיוצאים.⁹⁵

ונתנה תוקף: (הרבי עמד באמירת פיוט זה) הש"ץ מתחיל, והציבור אומר עד "את גזר דינם". אח"כ הש"ץ אומר בקול מ"כבקר"ת עד סוף הקטע, והציבור מתחיל "בראש השנה" עד "ומי ירום". אז אומר הש"ץ בקול את כל הקטע, ובסיימו אומר הציבור ואחריו הש"ץ בקול רם "ותשובה... הגזירה". שוב אומר הציבור "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או ע"פ מסיים) את הקטע בקול, ואז אומר הציבור ואחריו הש"ץ בקול רם "ואתה הוא... וקיים", ואז אומרים הציבור "אין קצבה" עד גמירא כשהש"ץ מסיים את הקטע בקול מתחיל הש"ץ "כתר".⁹⁶

מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו'⁹⁷ ו'בהוהוניה' לבין

93) הוראת הרבי בחוברת 'תוכן עניינים' - לה"ק - גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא ב'שערי הלכה ומנהל' יו"ד עמ' שפ"ג "לומר באופן שלא יהיה ניכר", וחבל שנשמטה שם), הובאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכ"ב.

94) הוראת כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע - 'המלך במסבו' ח"ב עמ' נח, ושם, שפעם בשנת תשי"ח הורה הרבי למוכר הר"ל שי גרונו שיאמר זאת.

95) לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'ידעתי... לפני הקדשי. ואולי ע"פ מש"כ בפסקי הסיידור שלדעת אדה"א לא די בפסוקים מלוקטים וצ"ל מזמור דווקא).

96) המתפלל במניין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פטו"ט לשון האר"י"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדמו"ר סי' קכה סו"ס א. וראה בס' הפסק בתפילה מנה"ק עמ' פ. וע"ע ב'שיר' יביע אומר ח"ו חו"ח סי' י' סוף אות ד).

97) הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי-נפרד מהתפילה (וכש"כ ב"רה), ולפלא שנפוץ שלאחר הכריעה הש"ץ והציבור מסיימים אותו בלחש. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים כ"קבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשך נוסח עליו בקול, ואז אומרים זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"י"ל לאחרונה מכת"י ודפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסח זה

הקרקע.

בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעא, ואחר-כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך...".⁹⁸

"מה שאומרים בסדר עבודה... חטאו, עוון, פשעו... בני-ישראל" - אנו מרמזין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית-ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'.⁹⁹

לאמירת 'והכהנים' עמד הרבי ממקומו (וכן לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה').

הוראת כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר כך, על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)¹⁰⁰.

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים, אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה.¹⁰¹

קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה.¹⁰²

זמן תפילת 'עילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה.¹⁰³

לפני 'אשרי' פותחין את הארון, ונשאר פתוח עד

- שמקורה בתיוקן השער הכולל פמ"ג ס"ק יג - אלא הנוסח בקצת מחזורים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר קהל אומר הוא אלקינו, יאמר הש"ץ פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומרו בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע.

98) סה"ש תש"ד עמ' 26-25.

99) שו"ע אדמו"ר סי' קיג סו"ס ג.

100) 'רשימות' ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

101) ספר-המנהגים עמ' 59.

אדמו"ר מהור"ש"ב ואדמו"ר מהור"י"צ למדו ביוה"כ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא ראה לעיל ע"י ציון 76 ובהערה.

102) 'אוצר' עמ' רג. יש לברר אודות ה"ג מדות הנאמרות בקטע 'יום קוראי בשמך' שבסיום 'הסליחות' בחזרת הש"ץ דמנחה, שנדפסו באותיות רגילות ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא. וצ"ע אם גם בזה סגי שכל הציבור 'עסוקים באותו ענין').

103) שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ג ס"ב.

לתשובה מאהבה, שעל-ידיה "זדונות נעשות לו כזכיות", כך, שכל העניינים הבלתי-רצויים מתבטלים לגמרי ולא נשאר מהם רושם כלל, ובמילא מקבלים בשעתא חדא וברגעא חדא כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה.

* * *

ד. [.] בהמשך למדובר לעיל אודות החילוק שבין תשובה מיראה לתשובה מאהבה - יש להעיר ממה שכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר שיצא לאור

לקראת ח"י אלול¹³, וזה לשונו:
"היראה בנקל יותר להגיע אליה . . . (ו)אהבה הוא קשה יותר", ומהטעמים לזה - כפי שממשיך לבאר במאמר - ש'תנועת האהבה תנועה אחרת מכמו היראה, דיראה הרי אפשר הדבר שהוא מה שהוא, ויש לו יראה ופחד מאיזה דבר שחוש ממנו, ומכל מקום הוא במציאותו, והאהבה תנועתה בנפש קירוב והמשכה, ואם כן אינו לעצמו, כי אם הוא הדבר הוא למה שיכסוף ויאהב וישתוקק, אשר מובן היטב דאי אפשר שיהיו ב' אהבות, ואם כן בהכרח להפוך לכבו מאהבת עולם הוזה לאהבת הוי"ו, וכפי שמביא לפני זה "המאמר המפורסם"¹⁴ דכשם שאי אפשר שישכנו האש והמים בכלי אחד, כן לא תשכון בלב המאמין אהבת הוי"ו ואהבת עולם הוזה".

כלומר: כיוון שתנועת האהבה היא קירוב והמשכה אל הדבר האהוב, מוכרח הוא לצאת ממקומו (מעמדו ומצבו) הקודם ולהתקרב אל הדבר האהוב, וכמו כן אינו יכול להיות בתנועה של קירוב והמשכה לעניין

13) ד"ה כי קרוב הנ"ל פ"ב (סה"מ תשי"א ע' 323. תרפ"א ע' שכו). וראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' ה ובהערה שם.

14) ראה חובת הלבבות שער אהבת ה' בתחלתו.

אחר, ובודאי לא לעניין הפכי.

ה. ובנוגע לענייננו - תשובה מאהבה:

אף שאהבה היא עבודה קשה, הרי, הפעולה והתוצאה מזה היא שלא בערך יותר - שכאשר משתדל בעניין האהבה מתוך תנועה של קירוב והמשכה לדבר האהוב, הולך ומתקרב לדבר האהוב, ועד שבמידה ידועה (ובמשך הזמן - גם ללא מידה) נעשה הוא בעצמו הדבר האהוב, היינו, שהדבר האהוב הוא כל ענינו ומציאותו, ועד שאי-אפשר לחלק בינו לבין הדבר האהוב!

לאחרי מזה ועשרים שנה, כשיבוא לעולם העליון, אין רצונו לבזבז את הזמן על דיון עם הסוסים, שידרשו חלק בשכר הליכתו מליובאוויטש, כיוון שהם סייעו לו בכך

ויש להביא דוגמא לדבר - שמצינו בנוגע לרצון ש'במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא'¹⁵, וכן הוא בנוגע לאהבה, כפי שמצינו ב'שרפים' - שעבודתם היא (לא בעניין הרצון, אלא) באהבה ותשוקה גדולה לאלקות עד שנשרפים מגודל האהבה והתשוקה - שנאמר עליהם "שרפים עומדים ממעל לו"¹⁶ ("ממעל" לשם אד'), דכיוון שאהבתם ותשוקתם להיכלל בעצמות אור אין סוף שלמעלה משם אד' ("ממעל לו"), הרי הם נמצאים שם, "ממעל לו". ועל דרך זה בנוגע לתנועת המשכה והקירוב שבאהבה, שהולך ומתקרב לדבר האהוב עד שהדבר האהוב נעשה המציאות שלו, ואי-אפשר לחלק ביניהם. והתוצאה מזה בעבודה בפועל - שאין שום דבר שיוכל למנוע אותו לקיים רצונו של האהוב, עד כדי מסירת-נפש, ועוד יותר מזה!

וכמו שכתוב¹⁷ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", היינו, לא רק "בכל נפשך", "אפילו הוא נוטל את נפשך"¹⁸, אלא גם "בכל מאדך",

15) ראה כ"ט"ה הוספות סל"ח. ויש"נ.

16) ישע"י, ו, ב.

17) ואתחנן, ו, ה.

18) ברכות נז, א (במשנה). הובא בספרי ופרש"י עה"פ.

"בכל מדה ומדה שהוא מודד לך"¹⁸, שזהו עניין נעלה יותר מ"בכל נפשך" - כפי שמצינו בנוגע לחנניה מישאל ועזריה, שאף שקיימו הציווי "בכל נפשך", "אפילו הוא נוטל את נפשך", שעמדו במסירת נפש ליפול לכבשן האש, מכל מקום, "אילמלי נגדוה כו"¹⁹; ולמעלה מזה, "בכל מאדך", "בכל מדה ומדה שהוא מודד לך", ללא מרידה והגבלה כלל - שלא שייך שום דבר איוה שיהיה ("אָט וואָס דער ענין זאָל נאָר זיין"), אפילו "נגדוה", שימנע ממנו לקיים רצונו של האהוב, כיוון שהוא והאהוב הם מציאות אחת!

ו. והנה, כדי שהקב"ה ייתן כוח וסיוע לעבודת אהבת ה' (וכלל גם התשובה מאהבה) שתהיה "בכל מאדך", בלי גבול - צריכה להיות גם ההנהגה באהבת-ישראל (שהיא חד עם אהבת ה', כדברי "כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁰ שאהבת ה', אהבת התורה ואהבת-ישראל כולא חד) בלי גבול:

ההתעסקות באהבת-ישראל, "ואהבת לרעך כמוך"²¹, יכולה להיות באופן שעושה חשבונות באיזו מדה ועד כמה חייב הוא לעזור ולסייע לזולת, עד פה ותו לא. ולדוגמא: במצות צדקה, ייתן רק כמה שמחויב על-פי שולחן ערוך - מעשר, ולכל היותר - משום מצוה מן המובחר - חומש, ולא יותר, ומה גם - טוען הוא - שיש תקנת אושא ש"המבזבז אל יבזבו יותר מחומש"²². ועל דרך זה לא יעזור לזולת במקום שעל-ידי זה יכול לגרום לעצמו היזק - כיוון שעל זה אין חיוב בשולחן ערוך.

על כך אומרים לו שההתעסקות באהבת-ישראל צריכה להיות ללא חשבונות כלל, למעלה ממדידות והגבלות, כולל גם למעלה ממדידות והגבלות דהשולחן ערוך - על-פי מדת חסידות - כדברי רבינו הזקן²³ בפירוש השם "חסיד" על-פי דברי הגמרא²⁴ "שורפן חסיד קוברן צדיק", שלטובת הזולת (שלא תעבור עליהם אשה מעוברת)

"מחמיר (החסיד) לשורפן (ולא לקוברן) אף על גב שמוזיק לו" (ש"ש"רפת צפורן) (וכל דבר הבא מן האדם) מזקת לאדם"²⁵, ולא עוד אלא שלמרות שההיזק לעצמו בשריפת הצפורניים עלול וקרוב יותר מאשר החשש הרחוק שבקבורת הצפורניים "דהררי ומגלו"²⁶ - אינו מתחשב עם אפשריות ההיזק לעצמו, העיקר שימנע מציאות רחוקה של היזק לזולת, אף שעל-פי שולחן ערוך בודאי אינו חייב בכך.

ועל דרך זה בנוגע לצדקה: אף-על-פי שכבר נתן מעשר, ולהיותו מהדר, ומהדר מן המהדר, נתן גם חומש, ונתן המעשר והחומש מכל סוגי הרווחים - הן מהשדות (מעשר עני של תבואה ופירות), והן מה"פרקמטיא" (מעשר כספים), מבלי להתחשב בחילוקי הדעות שבדבר אם גם מעשר כספים הוא מן התורה או שאינו אלא מדרבנן²⁷ - אינו מסתפק בכך, וממשיך ליתן יותר ויותר, וכשצווקים לו "המבזבז אל יבזבו יותר מחומש", צועק הוא שצריך לצאת מכל ההגבלות!

כשם שבאהבת ה' צריך להיות עד כדי מסירת-נפש, אף-על-פי שלא נתפרש בתורה החיוב דמסירת נפש²⁸, כמו כן פעל בעצמו שתהיה לו אהבת-ישראל באופן ד"בכל מאדך", ללא הגבלות, מבלי לעיין בשולחן ערוך אם צריך לעשות כך או כן, ולברוך שמה "עבר" ח"ו וח"ו על תקנת אושא...

ועל דרך שמוכא בספרים²⁹ על דרך הצחות הטעם שאין מברכים לפני קיום מצות הצדקה, כמו בכל המצוות, שאילו היה חיוב לברך לפני נתינת הצדקה, יהיו כאלה שירצו תחילה לטבול במקוה, או לומר תחילה "לשם יחוד", ובינתיים, מי יודע מה יקרה עם העני... יתכן שהמקוה יהיה סגור, והסידור לא יהיה בהישג ידו, וכיוון שקודם הטבילה במקוה ואמירת לשם יחוד אינו יכול לומר את הברכה, במילא, אינו

25) תוס' שם.

26) פרש"י שם.

27) נקבצו הדעות בס' מעשר כספים (ירושלים תשל"ז) פ"ו.

28) ראה הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ תש"ט ע' 121. וראה גם

ד"ה כי קרוב הנ"ל פ"ג (סה"מ תשי"ז ע' 327. תרפ"א ע' שלא).

29) דעת זקנים (איטנגא) פ"ז בשם הרה"ק בעל "בני יששכר"

מדינוב. שיה שרפי קודש (ח"א אות תרנז) בשם הרה"ק

ר"ב מפשיסחא.

מי שצריך לאכול ביום-הכיפורים⁷⁹, אינו מקדש ואינו צריך לכצווע על לחם-משנה. אבל אומר בברכת המזון "עלה ויבוא", ואומר "ביום-הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה"⁸⁰.

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאים מגיל תשע והכחושים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתי-עשרה ובנות אחת-עשרה כל היום⁸¹. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום-הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם - טעות היא בידם⁸².

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, וישיבכו כדי⁸³.

היוצא לבית-הכיסא בליל יום-הכיפורים אחר התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך "אשר יצר" בידיים טהורות. אבל ביום, דיי בכך שעשה צרכיו (אף ל'קטנים'), כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך⁸⁴.

שחרית:

ייטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר

'המפיל' לשינה). ובמחזהו"ש, הוצאת קה"ת כפר-חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושלאח"ז, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'.

79) לעניין שיעורי (כמויות וזמני) אכילה לחולה וכו' ביום-הכיפורים - ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. מדות ושיעורי תורה עמ' רמט. שיעור אכילה - 30 ס"מ/מוצק (נפח קופסת גפרורים רגילה), שיעור שתייה - 40 גרם/סמ"ק נוזל. אכילה ושתייה אינן מצטרפות. ממתניים בין כמות לכמות 9 דקות, ואם א"א - לפחות 7 או 6 דקות. ומאחר 30 ס"מ/אינס 30 גרם (ראה קובץ נידול תורה, ברוקלין, גיליון טה סימן סד), הרי ממוצע-הצפיפות בלחם לבן הוא 0.4 (12 גרם), בלחם אחיד 0.6 (18 גרם), וניתן ורצוי לדחוס את הלחם וכד' לכלי-המדידה ככל האפשר. ובפירות וירקות המשקל שווה בערך לנפח.

80) שו"ע אדמו"ר סי' קפח סי"א; תרי"ח סי"ח (בשער-הכולל פל"ד סי"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי ונוכח אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' - לא יחזור (קיצשו"ע סי' קלג סי"ח. משנ"ב סי"ח זה).

81) שו"ע אדמו"ר סי' תרט"ז סי"ה וסי"א.

82) אף-המגן למט"א סי' תרט"ז סי"ק ה.

83) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ז עמ' ב.

84) שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ג סי"ד-ה.

מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר⁸⁵.

הכהונים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע⁸⁶.

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"⁸⁷.

"כל מי שמכוין בעת התחלת 'ארון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע-רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו'⁸⁸.

הרבי עמד באמירת הפיוטים 'האדרת והאמונה' ו'לא-ל עורך דין' בחזרת הש"ץ.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך 'ריבנו של עולם', ככתוב במחזור.

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר⁸⁹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'ויעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'⁹⁰.

בהזכרת נשמות אומרים 'בן/בת פלונית'⁹¹.

מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות⁹². אב"ל (רח"ל) בשנה הראשונה למות

85) שם ס"ב.ג. לענין נט"י - גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמו.

86) לקו"ש ח"ט ס"ע 386, מט"א תרי"ג סי"ח (ובסי' תרכ"א סי"ז, 'השלושים נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף-למטה תרי"ג ט"ק, שבח-המועדים עמ' 50 ושי"נ.

גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע - הוראת הרב, 'אוצר' עמ' רז. ומ"מ ישובו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ (לקו"ש שם).

87) סידור אדמו"ר.

88) ספר המאמרים תש"ג עמ' 11.

89) ודלא כמנהג העולם, 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רכ.

90) הנוסח המורגל ב'מי שברך' זה היום: 'מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוני בן פלוני) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד יום הכיפורים, בשכר זה הקדוש-ברוך-הוא ישמרנו ויציילה מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמן' (שער הכולל פכ"ו סי"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שפע"ז יש לברר מדוע (ואם?) בר"ה אומרים "יום הדין").

91) סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו.

92) כה"ח סי' רפד סי"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד,א.

92) קיצור שו"ע קלג,א. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר יזכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורם.

לפני ההליכה לכלי-נדרים - ברכת הבנים והבנות.⁶²
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידי הישיבה, כשהוא לכוש בקיטל ובטלית.
כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדותיו, כשידיו למעלה מראשה של כל אחת ואחת.⁶³
רבותינו נשיאינו היו מברכים בנוסח "יברכך" (עד כולל "ואני אברכם")⁶⁴
אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהילים שקודם כלי-נדרים) וידוי - 'אשמנו' ו'על-חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו.⁶⁵

יום שני

י' בתשרי, יום הכיפורים

אין מדקדקים לומר כלי-נדרים מבעוד יום.⁶⁶
לפעמים, היה מורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן 'אבינו מלכנו', ואחר-כך אמרו את תשעת מזמורי התהילים קטורכג שקודם כלי-נדרים.⁶⁷
פותרין הארון, ומציאים לפחות שלושה ספרי-תורה.⁶⁸ ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'.⁶⁹
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו.⁷⁰
שני אנשים כשרים פונים עם ספרי-התורה למקום הש"ץ (המצטרף לבית-הדרין). עומדים עם ספרי-התורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין עומדים איתם על הבימה.⁷¹
מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ".
"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" צריך הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים

סביבו, שהם בית-דין, ישמעו.⁷⁰
פסוק 'אור זרוע' - פעם אחת ובקול רם.
כלי-נדרים: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ.⁷¹
"ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים ואחר-כך הש"ץ ג' פעמים.⁷²
הש"ץ מברך 'שהחיינו' בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזהרו לסיים קודם שיסיים הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו.⁷³
יש להכריז בבית-הכנסת, שמי שבירכו 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכה עתה.⁷⁴
מחזירים את ספרי-התורה וסוגרים הארון.

תפילת ערבית:

"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים בקול רם.⁷⁴
אחר עלינו - קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א"ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בברית', כנדרס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך את כל התהילים (והתחילו שוב מתחילתו).⁷⁵
לעניין לימוד מסכת יומא ביום-הכיפורים, כתב הרבי "אבל לא ראיתי שרבים נוהגים כן. ולולי דמסתיפניא לומר - אפילו לא מספר ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, 'לא ראינו' - ראינו".⁷⁶
קריאת-שמע שעל המיטה - כמו בשבת ויום-טוב. 'ברוך שם...' - בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'.⁷⁷
קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: קכד-קלב.⁷⁸

יכול ליתן צדקה לעני...

בעניינים אלה - צדקה ואהבת-ישראל - אין לעשות חשבונות, ומה גם שחבל על הזמן שמכובדים על עשיית חשבונות.
- מספרים³⁰ על אחד החסידים שהיה מקפיד לילך רגלי לליובאוויטש, וגם בזקנותו, כשבניו הציעו לשכור עבורו עגלה, לא הסכים לנסוע בעגלה, באומרו, שלאחרי מאה ועשרים שנה, כשיבוא לעולם העליון, אין רצונו לבזבז את הזמן על דיון עם... הסוסים שירשו חלק בשכר הליכתו לליובאוויטש כיוון שהם סייעו לו בכך! שכך, אף שיוכל להתטען עם, מכל מקום, חבל על הזמן!...
עשיית חשבון הוא אמנם דבר חשוב, אבל, יש להשאיר זאת עבור עניינים כאלה שבהם מוכרחים לעשות חשבונות,³¹ ואילו בצדקה ואהבת-ישראל - אין לעשות חשבונות כלל.

30 ראה גם אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ו ס"ע רסט ואילך.
31 וע"ד הסיפור בנוגע ליגיעה בתורה - שכאשר רבינו הזקן רצה ליתן להצ"צ עניני תורה באופן של מתנה, לא הסכים, באמרו, שרצונו להגיע אליהם ע"י יגיעה, ולאח"כ התחרט על זה, באמרו, שהי' לו ליקח במתנה, ואת היגיעה הי' יכול לנצל עבור עניינים נעלים יותר (ראה לקו"ש חט"ו ע' 81. ועוד).

ז. וכמדה שאדם מודד בה מודדין לו.³²

כאשר הנהגתו בצדקה ("החיית את נפש העני") ובאהבת-ישראל היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, אזי יכול לדרוש שיתנו לו צדקתו של הקב"ה ("לך הוי' הצדקה") באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, היינו, שההשפעה מלמעלה לא תהיה באופן של גבורות, מדידה והגבלה, אלא באופן של התרחבות והתפשטות, למעלה ממדידה והגבלה (כמבואר באגרת הקודש³³ ב' אופני ההשפעה מלמעלה).
ובעומק יותר:

כיוון שאהבת-ישראל קשורה עם אהבת ה' (כמזכר לעיל שג' האהבות, אהבת ה' אהבת התורה ואהבת-ישראל כולא חד), הרי, על-ידי אהבת-ישראל בלי-גבול נעשית גם אהבת ה' (תנועת הקירוב וההמשכה לעצמות ומהות א"ס ב"ה) בלי-גבול, עד שנעשה חד ממש עם מהותו ועצמותו יתברך, וכיוון שהוא יתברך תכלית הטוב, הרי בדרך ממילא יומשך לו גם למטה טוב בלי-גבול, שנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה.

1) מהתוועדות ש"פ תבא, ח"י אלול, ה'תשי"א.
2) תורת מנחם כרך ג עמ' 318-326, בלתי מוגה.

32) סוטה ח, ב ואילך.
33) סי"ג (ק"ט, א).

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

70) קובץ יגדיל-תורה (ג.י.) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.

71) שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ט ס"ג.

72) ספר-המנהגים עמ' 63.

73) שו"ע אדמו"ר שם ס"ח.

74) שם ס"ט.

75) 'אוצר' עמ' ריב"ג [בס' שבחי-המועדים עמ' 46 הביא שהוא

מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא].

76) מענה משנת תשמ"ה ('אוצר' עמ' רלב), למרות שהמנהג נזכר

ונתבאר בשו"ע רבינו ס' תרכ"א סט"א.

77) ספר-המנהגים עמ' 59.

78) ספר-המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם

קריאת-שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר

לשינה (לפי נוסח אדמו"ר שאין מפסיקין במאומה בין ברכת

62) ספר-המנהגים שם.

63) 'אוצר' עמ' קצד.

64) שם עמ' קצה, ומציין לישיבת ליל שמחת"ו וש"פ בראשית

(ב) תשד"מ, עיי"ש.

65) לוח כולל-חב"ד, משר"ע אדמו"ר סי' תרו סו"ס ב, למרות

שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בוידוי

זה ('רשימות' ד, עמ' 17). הרבי היה אומר זאת בקביעות.

66) שם עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדמו"ר סי' תרי"ט

ס"ד.

67) שם עמ' רב"ג.

68) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' ב' כא.

69) סידור אדמו"ר. ובהמלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן

לסדר 'מכירה פומבית' גם על שאר הספרים.

עשרת ימי תשובה

לשוב בשמחה

עבודת התשובה, אף שהיא קשורה בצער עמוק, חייבת להיעשות מתוך שמחה. שהרי כל מצווה יש לקיים מתוך שמחה, שמחה של מצווה, ואם כן, בוודאי שיש לקיים מתוך שמחה מצווה חשובה כתשובה, שבכוחה לתקן פגמים בכל המצוות. ואכן, נוסף על תחושת הצער שבתשובה, יש בה גם שמחה, שהרי היא מאפשרת לחוטא לחזור ולדבוק בקב"ה, ואין לך שמחה גדולה מזו. במילים אחרות: שני חלקים בתשובה: א) חרטה על העבר, ב) החלטה טובה על להבא. החרטה נעשית מתוך מרידות, ואילו ההחלטה הטובה נעשית בשמחה עצומה.

(ליקוטי שיחות כרך ב, עמ' 389)

ענווה ותשובה

מי שהוא גס-רוח ושחצן, קשה לו להגיע לידי תשובה, וייתכן שלעולם לא יבוא לידי כך. ושלוש סיבות לדבר:

- א) אדם כזה ימצא תמיד סיבות והצטרקויות להנהגתו הרעה, ויוכיח כי לאמיתו של דבר הצדק איתו.
- ב) אם נכשל בעניין שלא ניתן לעוטפו במעטה של יושר, יתלה את הקולר באחרים (בסביבתו); ביצרו-הרע הגדול; וכיצא בזה), כך שהוא עצמו יישאר תמיד חף מפשע.
- ג) אם אינו מצליח למצוא סיבה חיצונית ו'תירוץ' להנהגתו הרעה, יעדיף להתעלם ממנה כליל, בבחינת "על כל פשעים תכסה אהבה". לעומת זאת, הענוותן מסוגל לשפוט את עצמו ולהוציא פסק-דין אמת, בלי סילוף עובדות וכלי להמציא אמתלאות שאין להן שחר.

(ליקוטי שיחות כרך א, עמ' 130)

חמש דרכי תשובה

הרב הצדיק רבי זסיה מאניפולי אמר: חמש דרכים בתשובה רמוזות בראשי-התיבות של המלה 'תשובה', ואלו הן:

- 1) "תמים תהיה עם ה' אלוהיך" - תשובה הבאה מתמימות-הלב ורצינות, וכנאמר באברהם אבינו: "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".
- 2) "שיווייה ה' לנגדי תמיד" - תשובה הבאה מתוך כך שאדם זוכר תמיד שהקב"ה בורא את העולם ומלווא בכל רגע ורגע מאין ליש (השם המפורש, הויה, הוא לשון מהווה).
- 3) "ואהבת לרעך כמוך" - תשובה הבאה מלב טוב, וכפי שאמר אדמו"ר הזקן, שאהבת-ישראל היא ה'כלי'

שמאל ותחתיהם כאמצע⁴², וחזור חלילה. המלכה והנלקה שניהם אומרים שלוש פעמים פסוק 'הוא רחום'⁴³, בכל הלקאה אומרים תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות.

אחרי מלקות יש לבדוק שלא יהיה על הגוף שום חציצה⁴⁴ וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו היא משום תשובה, כגר המתגייר⁴⁴.

בתפילת מנחה בלחש, אחר 'יהי לרצון' הראשון, אומרים וידו ו'על חטא'⁴⁵.

בכל הווידוים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת הווידוים⁴⁶. מפסיקים קימעה במקומות המופסקים במחזור בנקודותיים לאחריהם ("דברנו דופי": - "טפלנו שקר": - "קישנו עורף:"). מכים על החזה באותיות הא"ב של 'אשמו' וגם באמירת "ואנחנו הרשענו"⁴⁷, ובעת אמירת: 'על חטא...'; 'על חטאים...'; 'סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו'⁴⁸. אין אומרים "אבינו מלכנו".

בסעודה המפסקת⁴⁹ - המאכלים יהיו ללא מלח⁵⁰. אנשים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא תבלינים חריפים בסעודה המפסקת⁵¹.

42) שו"ע אדמו"ר סי' תרו ס"ז.

43) 'אוצר' עמ' קפח.

44) מטי"א סי' תרו ס"ח.

45) שו"ע אדמו"ר סי' תרו ס"ב. גם נשים נשואות טובלות, עיי"ש סי"א, והמובא בס' 'כבודה בת מלך' עמ' קעו.

46) שו"ע אדמו"ר סי' תרו ס"א.ג. לכאורה, אין להכות על ההזה ב'סלח לנו' בתפילה זו, שהרי אין בה תחנון אלא רק הווידוי שבסופה, וכהוראה: "על-חטא אומרים רק כמה שצריך" (לקו"ש ח"ט עמ' 386). ועצ"ע מלשון הרבי בנדון בספר-המנהגים ר"ע 65 "ממוצאי (ולא: מערב) יוהכ"פ...". וראה הדיון בזה ב'התקשרות' גיליון שעט בסופו. אבל הרה"ח ר' אלי' שי' זילברשטרם מספר, שבשנת תשכ"ז וכן בשנת תשל"א (או תשל"ב) עמד מקרוב וראה בכיור שרהיב מכה על ליבו, הן בשחרית (ומתאים ללשון ספר-המנהגים הנ"ל) והן במנחה.

47) 'אוצר' עמ' רא, ממנהג הרבי.

48) סה"ש תש"א עמ' 151, וראה סה"ש תש"ה עמ' 9, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמח.

49) יאכל לפחות כית פת, כדי לברך ברכת המון (סדר ברכת הנהנין ב"ב ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת ידים (שו"ע אדמו"ר סי' קנח ס"ב).

50) כמה טעמים בדבר, והטעם הפשוט הוא כדי שלא יצמא למים ביום-הכיפורים - סה"ש תרצ"ז עמ' 157.

51) שו"ע אדמו"ר סי' תר"ח ס"ח.

"יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא סמוך ליום-הכיפורים"⁵².

מפסיקים לאכול מבעוד יום⁵³.

הדלקת הנרות: מברכים: "להדליק נר של יום-הכיפורים", ו"שהחיינו"⁵⁴.

מרכיבים בנרות בבית-הכנסת⁵⁵.

כל איש נשוי מדליק "א לעבעדיגע ליכט" [=נר חיים]. ולנשמת הוריו שנפטרו - נר נשמה⁵⁶.

חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קיטל' לחופה, אינו לובשו ביום-הכיפורים⁵⁷. אבל (רח"ל) בשנת האבלות - ילבשו⁵⁸. אין להיכנס בקיטל לבית-הכיסא⁵⁹.

מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליו לפני השקיעה⁶⁰.

נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה⁶¹.

52) דעה שנייה ("וי"א", לאחר דעה ב'סתם') בשו"ע אדמו"ר תרו סי"ג. ורבים נוהגים גם בזה.

53) סי' תרח ס"א.ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת הנרות. וכשמפסיק לפני-כן, טוב להתנות לפני ברכת המזון, שעדיין אינו מקבל עליו את התענית - שם ס"ז.

54) מחוזה"ש, לוח כולל-חב"ד.

55) שו"ע אדמו"ר סי' תרי ס"ד. לוח כולל-חב"ד.

56) במט"א סי' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה) מדלקת, ושמדלקים רק אחד (גם אם שני ההורים נפטרו, אבל להורה/הורים של הבעל מדלקים נר בנפרד). שם ובאלף-המגן ס"ק יח ישנן דעות שונות איה מהנרות יהיה בביתו ואיזה בבית-הכנסת, ובשו"ע אדמו"ר סי' תרי ס"ד איתא, שגר חיים הוא בבית-הכנסת (באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד עמ' קנב - שיש להניחו במקום שאינו עלול לכבות בנקל, עיי"ש). ולכן מביא שבח-המועדים עמ' 44 שר הנשמה יהיה בבית ויבדיל עליו במוצאי יום-הכיפורים.

57) ספר-המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא לבש, אג"ק ח"ו עמ' קעב. ומהלשון משמם, שאם מאיזו סיבה שתהיה לא לבש בפועל את הקיטל בחופתו - ילבשו עתה, כי עניינו הוא "אחת בשנה".

58) 'אוצר' עמ' קצח.

59) ע"פ שו"ע אדמו"ר סי' כא ס"ג.

60) שו"ע אדמו"ר סי' יח ס"ג, לוח כולל-חב"ד. וראה פסקי הסידור אות מב. ואין מסירין אותו כלילה, מפני שהדבר ידוע שאז אין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים - ע"פ שו"ע אדמו"ר סי' יח ס"ד.

61) 'אוצר' עמ' קצו, מספר מאמרי אדמו"ר הקצרים עמ' שלו (לענין יו"כ), וספר-המנהגים עמ' 46 לענין תשעה באב.

אף מי שמכסה את הדם בפעם הראשונה לא יברך 'שהחינו'²².

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ציווה לעשות כן²³.

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות על הגג או בחצר, לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי רחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים²⁴.

ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי²⁵. אם נותנים את העופות עצמם לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד להכשירם במליחה כדת וכדין.

אסור להתענות היום²⁶. בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה"²⁷, ולא "איבנו מלכנו"²⁸.

אין מאריכים היום בתפילת שחרית²⁹. מבקשים 'לעקאח' (עוגת דבש), וגם אוכלים ממנו³⁰.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאח' לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת וחגור אבנט, ומברך את כל אחד ואחד ב"שנה טובה ומתוקה"³¹.

בדרך-כלל אין רגילים בין אנ"ש ללכת היום בעפר (כנ"ל) - שו"ע ונו"כ שם.

22) שו"ע אדמוה"ז או"ח סי' כב בקו"א א. וראה לקו"ש חי"א ס"ע 288.

23) 'רשימות' ה"ל, עמ' 17. וכן נהג הרב, 'אוצר' שם.

24) שו"ע אדמוה"ז סי' תרה ס"ו. וראה 'רשימות' שם, עמ' 18.

25) ראה גם 'רשימות' שם.

26) שו"ע אדמוה"ז סי' תרד ס"א, עיי"ש בארוכה ובנתיב-החיים 'דיני עיוהכ"פ' סק"ד.

27) סידור אדמוה"ז, ובשו"ע שלו סי' א (מהדו"ק) סי"ג, נא ס"א, ותר"ד ס"ו. וראה צמח-צדק (שער המילואים, חידושים, טו ע"ב) שתמה ע"ז, ונתבאר דבריו בלקו"ש חי"ז עמ' 426.

28) שם ס"ז.

29) קובץ-ליובאוויטש גיליון 5 עמ' 71, ועוד ביחיות אדמו"ר מהוריי"צ, נסמנו ב'אוצר' עמ' קפ.

30) ספר-המנהגים שם. הטעם, שאם נגזר עליו ח"ו שידקק למתנת בשר דם, יצא ידי-חובה בקבלת הלעקאח. הובא בלקו"ש חי"ד עמ' 373.

31) ספר-המנהגים שם.

לקברי צדיקים³².

מרבית בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה³³. הבעש"ט אמר: "מקול קשקוש המטבעות בקערות, מתפרדים הקליפות"³⁴.

מרבית באכילה ובשתיה כשיעור שני ימים - ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים³⁵. וכל האוכל ושותה בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי³⁶.

נוהגים לאכול 'קרעפכין' (כיסני-בצק ממולאים בבשר)³⁷.

היום טובלים פרוסת המוציא ברבש³⁷, אבל על השולחן שמים גם מלח³⁸.

אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל, כגון עופות ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וביצים כלל³⁹.

לפי הוראת הרב, אחר חצות היום יקרא כל אחד לעצמו את ההפטר של יום-הכיפורים⁴⁰.

אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת אמו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר חצות, קרוב ליום-הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים האמורים בספר-המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר שגם לאחר יום-הכיפורים אין עושים מאומה מזה.

לפני טבילה ותפילת מנחה³⁵ נוהגים ללקות ל"ט מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה - מוטה, ופניו לצפון⁴¹. סדר ההלקאה: על כתף ימין, על כתף

32) למרות שהמנהג מובא בשו"ע אדמוה"ז סי' תרה ס"ה מהרמ"א. גם הרבי לא הלך לאוהל ביום זה בהרבה שנים. ידוע שהלך בשנים תשי"א ותש"ג - 'אוצר' עמ' קפד.

33) מטה-אפרים סי' תרז ס"ג.

34) לוח כולל-חב"ד. ספר בעש"ט עה"ת, ר"ה ויו"כ, אות מח.

35) סידור אדמוה"ז.

36) בער-הכחול (מד, ג) משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. וע"ע.

37) שו"ע אדמוה"ז סי' תרד ס"א.

38) היום-יום ח"ב (הוספות להיום-יום בלה"ק - קטע מס' 21. 'צדיק מלמד' ח"ז עמ' 298).

39) שו"ע אדמוה"ז סי' תרז ס"ח.

40) האמירה - ע"פ 'התועדויות' תשמ"ה ח"א עמ' 351. זמנה - ע"פ 'התועדויות' תשמ"ו ח"א עמ' 396.

41) שו"ע אדמוה"ז סי' תרז ס"א-טו (מלבד שני הפרטים - זמן המלקות, ואמירת הנלקה, שההוראה בספר המנהגים אחרת).

לאהבת-ה'.

"בכל דרכיך דעהו" - מי ששם ליבו למאורעות חייו, אינו יכול שלא להבחין ביד ההשגחה העליונה, המנחה אותו בדרכו, וראיית השגחה פרטית זו מעוררת אותו לתשובה.

"הצנע לכת עם ה' אלוקיך" - על האדם להצניע ולהסתיר את חסידותו מעיני הרואים. זהו שאמרו "לעולם יהא אדם ערום ביראה", כלומר: עליו להיות "ערמומי" ולמצוא דרכים איך להעלים את יראתו וחסידותו מזולתו.

(היום יום ג' בתשרי)

עקירת העוון מעיקרו

תשובה מציינת שיבה וחזרה; החוטא חוזר למעמדו ולמצבו קודם החטא, וכלשון ספר התניא - "שיהיה לרצון לפני ה', ומרוצה וחביב לפניו יתברך כמו קודם החטא". היינו, שהתשובה מוחקת לגמרי את רושם החטא כאשר לעתיד.

אך לא זו בלבד שהתשובה פועלת מכאן ולהבא, אלא בכוחה לשנות אף למפרע, שכן היא מסוגלת לתקן את פגמי העבר, וכפי שאמרו חז"ל, שתשובה מיראה היא מכאן ולהבא, וכבעל-מום שנתרפא, ש"מקצת שמו עליו", ואילו תשובה מאהבה עוקרת את העוון מתחילתו, כאילו לא חטא מעולם.

כוח על-טבעי זה שיש לאדם - היכולת לשנות את העבר - יש להסביר בשלוש דרכים: א) התשובה מחדשת את הקשר בין האדם לקונו. ומכיוון שהקב"ה הוא מעל לזמן - היה, הווה ויהיה כאחד - יש גם באדם מעין תכונה זו.

ב) יהודי בעצם הוא טוב, וגם בעת החטא היה דבוק באלוקים, אלא שדבקות זו לא היתה גלויה. לכן יכולה התשובה לעקור את החטא למפרע, שכן לא מדובר כאן בהתהוות חדשה, אלא רק בגילוי הטוב הקיים ממכר.

ג) על יסוד ומעין הדין ש"כל העומד לחתוך - כחתוך דמי", יש לומר אף כאן: כל העומד לשוב - והלוא אין יהודי שלא יחזור בתשובה בסופו של דבר - כאילו שב. נמצא, שכבר בעת החטא חל עליו כלל זה וכאילו כבר עשה תשובה (אלא שעליו לשוב בתשובה בפועל, כדי לבטל בפועל את החטא).

(ליקוטי-שיחות, כרך ו, עמ' 54)

מזדונות לזכויות

חז"ל אמרו שתשובה מאהבה הופכת את הזדונות לזכויות.

בטעם הדבר מבוואר בספר התניא: "כי עד הנה היתה נפשו בארץ צייה וצלמוות... ורחוקה מאור פני ה' בתכלית, ולזאת צמאה נפשו ביתר עוז מציימאון נפשות הצדיקים... ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו כזכויות, הואיל ועל-ידי זה בא לאהבה רבה זו".

והרי דוגמה לדבר בהלכה: יש אומרים שגם מכשירי מצווה דוחים שבת (למשל, מותר לחלל את השבת כדי לעשות איזמל לצורך בריית-מילה), שכן, הואיל ולא ניתן לקיים את המצווה בלי הכנה זו, נמצא שההכנה היא בכלל המצווה והמצווה מעניקה לה חשיבות גדולה. אף בענייננו: מכיוון שבכדי להגיע לדרגה נעלית בקיום המצוות ("אהבה רבה") היה נזקק כביכול לחטא (והיינו, שהחטא הוא שגרם לו להתעורר באהבה רבה), לכן נעשה החטא (בדעיבר ולאחר שעשה תשובה) חלק מעבודת התשובה, והוא עצמו נעשה מצווה.

(ליקוטי-שיחות, כרך יז, עמ' 187)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת האזינו'

ח' בתשרי, שבת שובה

"כל ענייני 'שבת שובה' שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כולם לבית-הכנסת ושומעים קריאת-התורה וכו'".¹

"בשבת שובה - מתקן ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת-תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה".²

בשבת שובה יש להחליט החלטות טובות: להוסיף ככל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות-חסדים (כולל גם צדקה בשבת - על-ידי הכנסת אורחים בסברי-פנים יפות וכיו"ב).⁴

1) המהר"ל מפראג (ס' הזכרונות' לאדמו"ר מהר"י צ"ח פכ"ט) והמגיד ממזריטש (ס' התולדות - אדמו"ר מהר"ש של הרבי, עמ' 74) ציוו ללמוד שירת האזינו בע"פ. ובסה"ש תש"א (עמ' 56. בלה"ק - עמ' 60): "שמעתי מגדולים, שכל יהודי צריך לדעת את שירת האזינו בע"פ". ומבאר שם שזה מביא שפע ברכה גדול בפרנסה, עיי"ש.

2) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדולי-ישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית-הכנסת (לא רק לעזרת-נשים), ואפילו אחרי גיל שלוש שנים - כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבנה בעניין זה" [וצ"ע להתאים לזה את האמור באותו עניין בספר 'החינוך והמחנך' עמ' 61]. ועיי"ש בהערה 24, שזה מעין ודוגמת עלייה לרגל לע"ל "מדי שבת בשבתו". ומה ברור שהכוונה לכל שבת.

3) ד"ה "שובה ישראל" תשמ"מ ס"א, סה"מ מלוקט ח"א עמ' שמה; ב'תורת-מנחם - ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

4) 'התועודיות' תנש"א ח"א עמ' 24. וראה פירוט בה'התועודיות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ובסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222.

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "והעיקר - לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשו, ולא כמו שנהגין עכשיו".⁵

ערבית. יש להזכיר לציבור - לפני התפילה - את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת-ימי-תשובה ושבת-תשובה. בברכת 'מגן אבות' אומרים: "המלך הקדוש".

הפטר: "שובה ישראל" עד "ופושעים ייכשלו בם"; "מי א-ל כמוך" עד "מימי קדם" (הושע יד, ב' י. מיכה ז, יח"כ). נוהגים (להקפיד ביותר) שלא לקרוא קטן למפטיר בשבת זו.⁸

מנחה. קוראים בפרשת ברכה. צדקתך, קדיש תתקבל. לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום. בסעודה שלישית (בכל שבת) היה הרבי נוהג לטעום מזונות או פירות.¹⁰

5) שו"ע אדמוה"ז סי' תכט ס"ב. נתבאר בלקוטי-שיחות ח"ג עמ' 953 (בלה"ק עם הוספת ב'תורת מנחם - התועודיות' (כד) תשי"ט ח"א עמ' 25) וסוכם ב'שולחן המלך' שם, שכיוון שצריך ללמד דרכי עבודת ה' בקיום המצוות בכלל, לא נזכר שצריך לדרוש גם הל' יו"כ, כי גם זה נכלל ב'דרכי ה' שם, עיי"ש.

6) ובליט-ברירה יש לדון להתייר זאת גם באמצע התפילה, ראה בלוח-השבוע לפרשת ראה.

7) ספר-המנהגים עמ' 33. לוח כולל-חב"ד.

8) שו"ע אדמוה"ז סי' רפד ס"ח, ונתבאר בלקו"ש ח"ד עמ' 144 שאין מקום לקטן - שפטר מכל המצוות וממילא אין שייך אצלו (ושלימות) עניין התשובה - שיאמר הפטרה ד'שובה ישראל', ע"כ. והיינו אפילו "במקרים יוצאים מהכלל", כי בלא-רובי הרי "אצל חסידים לא נהגו לתת מפטיר לקטן" ('התועודיות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2334).

9) ע"פ סידור אדמוה"ז לפני "למנצח יענך", והטעם שהרי ערב יו"כ אינו נהוג כיו"ט אלא מהלילה ממש ולא ממנחה שלפניו - שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ה.

10) לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60, ע"פ המובא בספר-

יום ראשון

ט' בתשרי, ערב יום-הכיפורים

מוצאי שבת:

ערבית. אין אומרים 'זיהי נועם', ואתה קדוש.¹¹

אין מקדשין את הלבנה עד מוצאי יום-הכיפורים.¹²

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון.¹³

סדר כפרות.¹⁴

תרנגול לבן. זמנו - באשמורת הבוקר של ערב-יום-הכיפורים.¹⁵ הכפרות יהיו כפי חשבון בני-אדם שבבית, זכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת.¹⁶ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הוולד.¹⁷

המנהגים עמ' 34. וראה ביאר בזה בלקו"ש כרך כא עמ' 84 ('שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א סי' קנד). לפעמים יצאו י"ח סעודה ג' באכילת מזונות אחר קידושא רבא, כמובא בלקוטי-שיחות שם הערה 7 וש"נ.

11) לוח כולל-חב"ד.

12) רמ"א סו"ס תרב (לא הובא בשו"ע אדמוה"ז שם, אך כן משמע בסיום מנהגי יוה"כ פ' ספר-המנהגים עמ' 59).

13) לוח כולל-חב"ד, יא תשרי. גם הקורא ק"ש שעהמ"ט אחר חצות אינו אומר תחנון, כיוון שנהגו כבר יו"ט או, שהיו ממעטים בו בסליחות (שלא כער"ה), ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ד-ה.

14) ב'אוצר' עמ' קעח, שגם כשטבלו רבותינו ג"פ, היתה הפעם הראשונה בין כפרות לשחרית. והרבי כנראה טבל רק אז. ומ"מ רבים טובלים לפני כפרות (ומנחה, והדה"נ).

15) סידור אדמוה"ז. מי שאי-אפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום-הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפני-כן, כי כל עשרת-ימי-תשובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג סי' תרה במ"ז ס"ק א. שדי-חמד מערכת יוה"כ פ' סי' א אות ב).

16) יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממ' יום עכ"פ. ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

17) סידור אדמוה"ז. ובלקו"ש ח"ב עמ' 59 הע' 36: "לא חיישינן לתאומים (כמ"ש הב"ח שם ממרדכי קטן. פמ"ג שם) - כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע בזמנו, דלפעמים רבות יודעים ברוב אשר 'תאומים בבטנה', ועל בירור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום-הכיפורים וכיוצא

בה - איך תתנהג ב'כפרות', או שנאמר דכיוון דלא שכיחא כו', ובפרט ננדו"ד דבלא"ה י"א לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו'".

וע"פ המבואר שם (ובלה"ק - ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סו"ס

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלוש", ובעת אמירת "זה חליפתי..." מסבכים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, וחוזרים ואומרים "בני אדם..." כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלוש" - שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים.¹⁸

אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדק, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת.¹⁹

המהדרין מסכים בעצמם את הדם בברכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיכבד אותו להיות שלוחו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות.²⁰ נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיוסי הדם בַּעֲפָר".²¹

שהאם היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו - העיר, ד"כ"א אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו, ולא מסתבר לומר שהכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. וע"ע.

18) ספר-המנהגים עמ' 58. בשער-הכולל (פמ"ד ס"ב) כ' שאדמוה"ז השמיט מסידורו הלשונות "חליפתנו, חליפתך, חליפתהן" וכדומה, וכנראה כוונתו שיאמרו תמיד "חליפתי" (המתכפר ולא המסובב), גם כשעושים לאחרים ואחרות, וצ"ב מה מנהגו בפועל.

בבית הרבי נהגו (כל אחד מבני-הבית) לקיים ב'כפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט - כעין סקילה, לגעת קלות בצווארה - מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה - כעין שריפה ('כפר חב"ד' גיליון 633 עמ' 23, מפי המשב"ק. ולהעיר משעה"כ הנ"ל, ששלל כ"ו, ומרשימות' יד עמ' 14 שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לא ה' זרק התרנגול תחת השולחן אבל היה סומך שתי ידיו עליו), ראה מהו-אפרים סי' תרד"תרה ס"ה.

19) שער-הכולל פמ"ד סוס"ב.

20) 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קעז, עיי"ש.

21) כן הקפיד לומר השו"ב הוותיק הרה"ח ר' יעקב-יוסף רסקין ע"ה, מפי בנו השו"ב הרה"ח ר' מנחם-מענדל ש' רסקין, וכדמוה"ל ש' שאביו שמע זאת מפי כ"ק אדמו"ר מהר"י צ"נ"ע.

וראה שו"ע יו"ד סי' כח ס"ב ודרכי-תשובה שם ס"ק טז.

יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגריו נפרדים, ולא גושים) גם למטה, לפני השחיטה, שיישפך הדם עליו. ממתנינים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט - שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד